

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1994/18

Karar Sayısı:1994/37

Karar Günü:21.3.1994

R.G. Tarih-Sayı:R.G.'de yayımlanmamıştır. (İptal)

İPTAL İSTEMİNE BULUNAN : 1) Selim Sadak Şırnak Milletvekili Vekilleri Av. Hasip Kaplan Av. Feridun Yazar Av. Yusuf Alataş Av. M. Nuri Özmen

2) Zübeyir Aydar Siirt Milletvekili

Naif Güneş Siirt "

Remzi Kartal Van "

Ali Yiğit Mardin "

İPTAL İSTEMİNİN KONUSU : Şırnak Milletvekili Selim Sadak'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında, Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyon'ca hazırlanan raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 3.3.1994 günlü, 79 uncu birleşiminde aynen kabul edilmesine ilişkin 309 sayılı kararın, Anayasa'ya ve İçtüzük hükümlerine aykırılığı savıyla Anayasa'nın 85. ve 2949 sayılı Yasa'nın 34. maddeleri uyarınca iptali istemidir.

I- OLAY:

Şırnak Milletvekili Selim Sadak'ın, 27.9.1992 tarihinde Halkın Emek Partisi'nce düzenlenen "Şırnak Halkı ile Dayanışma Gecesi" konulu kapalı salon toplantısında yaptığı konuşmada; TCK'nun 159. maddesinde öngörülen hükümetin manevî şahsiyetini ve devletin askerî ve emniyeti muhafaza kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif etme suçu niteliğinde görülerek Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 18.5.1993 günlü, 1993/3145 Hz. sayılı fezleke ile dava açılması için, adı geçen milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa ve Adalet Komisyonlarından Kurulu Karma Komisyonu, Şırnak Milletvekili Selim Sadak hakkındaki I. Hazırlık Komisyonu raporunu inceleyip, adı geçenin savunmasını dinledikten sonra, dokunulmazlığının kaldırılmasına karar vermiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 3.3.1994 günlü 79. birleşiminde, Karma Komisyon raporunu aynen benimseyerek adı geçenin dokunulmazlığının kaldırılmasına karar vermesi üzerine, Selim Sadak ve diğer milletvekilleri TBMM'nin 309 sayılı bu kararının iptalini istemişlerdir.

II. İPTALİ İSTENEN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ KARARI:

3.3.1994 günlü, 21866 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 3.3.1994 günlü, 309 sayılı kararı aynen şöyledir:

"Şırnak Milletvekili Selim Sadak'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına dair Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyonca hazırlanan ilişikteki rapor, Genel Kurulun 3.3.1994 tarihli 79 uncu Birleşiminde kabul edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Başkanlığınızca, 28.6.1993 tarihinde Komisyonumuza gönderilen, Şırnak Milletvekili Selim Sadak'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi, Komisyonumuzun 11.1.1993 tarihli toplantı gündemine alınmış ve İçtüzüğün 109 uncu maddesine göre kurulan Hazırlık Komisyonuna incelenmek üzere verilmiştir.

Komisyonumuzun 20.1.1994 tarihli toplantısında, Başbakanlık Tezkeresi ekinde sunulan dosya ile Hazırlık Komisyonunun Raporu incelenmiştir. Şırnak Milletvekili Selim Sadak Komisyonumuzca dinlenmiştir.

Hükümetin manevî şahsiyetini ve devletin emniyeti muhafaza kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif suçunu işlediği iddia olunan Şırnak Millevekili Selim Sadak hakkında Hazırlık Komisyonu bir karar verememiştir.

Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığının 18.5.1993 tarihli ve Hazırlık: 1993/3145 sayılı dosyasında; İzmit'de düzenlenen Halkın Emek Partisinin Şırnak Halkı ile Dayanışma Gecesi konulu kapalı salon toplantısında yaptığı konuşmada, Hükümetin manevî şahsiyetini ve Devletin askerî ve emniyeti muhafaza kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif ettiği iddia edilmektedir.

Bilindiği gibi, Anayasanın 83 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca milletvekillerinin, meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, mecliste ileri sürdükleri düşüncelerinden, Genel Kurul tarafından ayrıca bir karar alınmadıkça bunları meclis dışında tekrarlamaktan ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamayacakları esastır.

Karma Komisyon, incelemelerinde; Anayasanın 83 üncü maddesinde ifade edilen "dokunulmazlık ilkesinin" milletvekillerinin yasama görevlerini gereği gibi yerine getirebilmelerini sağlamak amacıyla düzenlendiğini, bu şekilde farklı bir statüye tabi tutmanın amacının onları imtiyazlı ve hukukun üstünde bir grup haline getirmek olmadığını, demokrasinin devleti yıkmak, ülkeyi bölmek için bir araç olarak kullanılamayacağını, ayrıca, Anayasanın 14 üncü maddesinde ifade edildiği gibi, Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiç birinin Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak amacıyla kullanılamayacağını, bu yasaklara aykırı hareket edenler hakkında uygulanacak müeyyidelerin kanunla düzenleneceğini göz önüne almıştır.

Karma Komisyon, Şırnak Milletvekili Selim Sadak'ın konuşmasını millî birliği bozmaya yönelik bulmuş, demokrasinin Devleti yıkmak, ülkeyi bölmek için bir araç olarak kullanılamayacağı düşüncesinden hareketle, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî şahsiyetinin korunması, kamu düzeni ve kamu yararı açısından gecikilmeksizin kararı yargı organlarının vermesinin doğru olacağı görüşünde birleşmiş ve Şırnak Milletvekili Selim Sadak hakkında Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığınca 18.5.1993 tarih ve Hazırlık: 1993/3145 sayı ile açılan soruşturmanın bitirilebilmesi için yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına karar vermiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur."

III- BİRLEŞTİRME KARARI

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 3.3.1994 günlü, 309 sayılı kararının iptali istemiyle milletvekilleri Zübeyir Aydar, Naif Güneş, Remzi Kartal, Ali Yiğit tarafından Anayasa'nın 85. ve 2949 sayılı Yasa'nın 32. ve 34. maddeleri uyarınca yapılan başvuruya ilişkin 1994/23 esas sayılı dosya ile TBMM'nin aynı tarih ve sayılı kararının iptali istemiyle Selim Sadak vekilleri tarafından yapılan iptal başvurusuna ilişkin 1994/18 esas sayılı dosyalardaki başvuruların Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 3.3.1994 günlü 309 sayılı kararına yönelmiş olması, başvuruların 7.3.1994 gününde yapılmış bulunması, dosyaların her ikisinin de Milletvekili Selim Sadak'a ilişkin olması, getirilen belge ve bilgilerin her iki dosya içinde müşterek oluşu dolayısıyla, incelemeyi de kolaylaştıracağı gözönünde tutularak dosyaların birleştirilmesine karar verilmiştir.

V- İNCELEME

İptal istemini kapsayan dilekçeler, hazırlanan rapor, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'ndan ve Adalet Bakanlığı'ndan getirilen belge ve bilgiler, konu ile ilgili Millet Meclisi Tutanak Dergileri, siyasi partilerin grup toplantı tutanakları, iptal istemine ilişkin Anayasa ve İçtüzük kuralları ve öteki metinler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Biçim Yönünden Aykırılık Savlarının İncelenmesi

1- Dokunulmazlıkların Kaldırılması Sürecinde Anayasanın 83 üncü Maddesine Aykırı Davranıldığı Savı

İptal istemine ilişkin dilekçelerde, Anayasa'nın 83 üncü maddesinin beşinci fıkrasına aykırı davranılarak siyasî parti gruplarında görüşme yapıldığı, açık ya da gizli kararlar alındığı, dokunulmazlığın kaldırılması sürecinin "siyasî amaçlarla" hızlandırıldığı belirtilmektedir.

Dokunulmazlığın kaldırılmasının siyasî parti gruplarında görüşülmesi ve karar alınması savı, biçimden çok özü ilgilendiren bir konudur. Bu nedenle bu sorunun esasa ilişkin incelemede tartışılması yerinde olacaktır.

2- Karma Komisyon Raporu'nun Genel Kurulda Öncelikle Görüşülmesi

İstemde bulunanlar tarafından dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin görüşmede öncelik nedeninin olmadığı, Doğru Yol Partisi Grubunca bu konunun Meclis Genel Kurulu'nda öncelikle görüşülmesini sağlamak amacıyla Danışma Kurulu'nun toplantıya çağırılması ve karar alınmasının Anayasa ve İçtüzük hükümlerine aykırı olduğunu ileri sürülmüştür.

Selim Sadak'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin rapor, hükümetin istemi üzerine, Genel Kurulun 3.3.1994 günlü 79. Birleşiminde öncelikle görüşülmüştür.

TBMM Genel Kurulu'nun konu ile ilgili görüşme tutanakları incelendiğinde, Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisi Gruplarınca, Danışma Kurulu'nun 28.2.1994 günlü toplantısında görüş birliği sağlanamadığı belirtilerek iki ayrı önerge ile verilen öncelik teklifinin Genel Kurulun onayına sunulduğu anlaşılmaktadır.

TBMM İçtüzüğü'nün 50. maddesinin beşinci fıkrasında; Başkanlıkça gerek görülen hallerde 7. bentteki işlerin (bunlar arasında komisyonlardan gelen diğer işler de bulunmaktadır.) Görüşme sırasının Danışma Kurulu'nca Genel Kurul'a teklif olunabileceği, hükümet, esas komisyonlar ve kanun teklifi sahiplerinin bu konu ile ilgili istemlerinin de Danışma Kurulu'nda görüşüleceği açıklanmıştır. 19. maddenin son fıkrasında ise, Danışma Kurulu'nun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı

yada siyasî parti gruplarının ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilecekleri öngörülmüştür.

Görülüyor ki, yasa tasarısı ve tekliflerinin yanısıra, Komisyonlardan gelen diğer işlerin, Danışma Kurulunda görüşülerek Genel Kurul'daki sırasının değiştirilmesine ilişkin istemlerin, Başkanlık, Hükümet, esas komisyonlar ve yasa teklifi sahiplerince yapılması gerekir.

Konunun TBMM Genel Kurulu'nda öncelikle görüşülmesi, Başbakanlığın; Karma Komisyon'dan gelen işlerin, kırksekiz saat geçmeden gündemin 24. sırasına alınması, Genel Kurul'un bu konuları sonuçlandırmak için 2 Mart 1994 günü toplanması, görüşmelerin tamamlanamaması halinde ise, 3 Mart 1994 günü çalışmalara devam edilmesini isteyen 28.2.1994 tarihli tezkeresi üzerine olmuştur. İçtüzüğü'nün 53. maddesinde Genel Kurula sevk edilen bir komisyon raporu veya herhangi bir metnin, aksine karar alınmadıkça dağıtım tarihinden itibaren kırksekiz saat geçmeden görüşülemeyeceği ve bu süre geçmeden gündeme alınması, gündemdeki kanun tasarısı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işlerden birine öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesinin ise, Hükümet veya esas komisyon tarafından istenebileceği öngörülmüştür.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, konunun TBMM Genel Kurulunda öncelikle görüşülmesinde İçtüzük hükümlerine aykırı bir durum bulunmamaktadır.

3- Komisyonlarda ve Genel Kurul'daki İnceleme ve Görüşme Yöntemlerine Uyulmadığı Savı

İptal istemine ilişkin dilekçelerde Selim Sadak'ın dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaların Komisyonların incelemesine elverişli gerekçe ve kanıtları içerip içermediğinin belli olmadığı; İçtüzüğü'nün 109. maddesinin "bütün kağıtların incelenmesini" özellikle vurgulamış olmasının, Alt Komisyon incelemesinin son derece dikkatli ve ayrıntılı olması gereğinin gösterdiği, ancak konunun ele alınış ve Meclis'e götürülüşündeki yaklaşımlar gözönüne alındığında İçtüzük gereğinin yerine getirildiği konusunda kuşku duyulduğu, aynı durumun Meclis görüşmelerinde de söz konusu olduğu ileri sürülmektedir.

TBMM'nin çalışmalarında ve kararlarında esas olan, konunun bütün yönleriyle ele alınabilmesi, milletvekillerinin görüşlerinin eksiksiz ortaya konulabilmesi ve kararların Meclis iradesini tartışmasız bir biçimde belirtici nitelikte olmasıdır.

Anayasa'da ve TBMM İçtüzüğü'nde, dokunulmazlığın kaldırılmasına özel bir önem verilmiştir. Anayasa'nın 85. maddesinde yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin kararın Anayasa ve İçtüzük hükümlerine aykırılığı nedeniyle iptal isteminde bulunulabileceği öngörülmüş; TBMM İçtüzüğü'nde ise dokunulmazlığın kaldırılması isteminin önce komisyonlarda karara bağlanması zorunluluğu getirilmiştir.

İçtüzüğü'nün 109. maddesinde; Hazırlık Komisyonu'nun bütün kağıtları inceleyip gerekirse o milletvekilini dinleyeceği, fakat tanık dinleyemeyeceği, raporunu göreve başlamasından itibaren en geç bir ayda vereceği, bu raporun Karma Komisyonunda da bir ayda incelenerek sonuçlandırılacağı belirtilmiştir.

Maddedeki "Bütün kağıtlar" ifadesi ile havale edilen belgelerin tümünün amaçlandığı, komisyonun elindeki belgeler bir kanıya varılmasına yeterli değilse, eksik bulunduğu ve gerekli gördüğü belgeleri getirebileceği ortadadır. Komisyonun yapacağı, delilleri takdir etmek ve suçun gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmak değil, suçlamanın ciddi bir nitelik taşıyıp taşımadığı yolunda bir sonuca varmaktır.

Hazırlık Komisyonu ve Karma Komisyon, çalışmalarında Anayasa ve İçtüzük hükümlerine uygun olarak raporlarını içtüzükte öngörülen bir aylık sürede tamamlamıştır.

Konunun Komisyonlarda ve Meclis Genel Kurulu'nda görüşülüp karara bağlanmasında Anayasa ve İçtüzük kurallarına aykırı bir yön bulunmamaktadır.

4- Komisyonlarda ve Genel Kurul'da Savunma Hakkının Gözardı Edildiği ve Kısıtlandığı Savı

İptal isteminde bulunanlar, komisyonlarda dokunulmazlıklarının kaldırılması istenen milletvekillerinin haklarındaki tüm dosyalar için savunmalarının alınmadığı, Meclis'teki görüşmelerde de savunma haklarını kullanmalarına tahammül gösterilmeyerek bu hakkın tam olarak kullanıldığı konusunda kuşkular yaratıldığı, görüşmeler devam ederken iki milletvekilinin gözaltına alınmış olmalarının da savunma hakkının kullanılmasını olumsuz yönde etkilediğini ileri sürmektedir.

Savunma hakkı, kişilerin temel haklarından biridir. Bu hakkın anlamını ve özünü yok edecek bir sınırlandırılmanın kişinin savunma hakkından yoksun bırakılması sonucunu doğuracağı kuşkusuzdur. Bu nedendir ki Anayasa'nın 36 ncı maddesinde; "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir." denilmiştir.

TBMM İçtüzüğü'nün, yasama dokunulmazlığının kaldırılması ve milletvekilliğinin düşmesi konusunu düzenleyen Yedinci Kısım'ında yer alan 111. maddesinde ise; "Dokunulmazlığının kaldırılması istenen milletvekili, isterse hazırlık komisyonunda, karma komisyonda ve Genel Kurul'da kendini savunur veya bir üyeye savundurur. Savunma için çağrıda bulunulan milletvekili davete uymazsa evrak üzerinde karar verilir. Son söz herhalde savunmanın"dır." denilerek, milletvekiline dokunulmazlığının kaldırılması sürecinin her evresinde parlamentoda kendini savunma hakkının tanındığı görülmektedir.

Anayasa'nın ve TBMM İçtüzüğü'nün savunma hakkı ile ilgili yukarıda belirtilen hükümleri, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesi ile koşutluk göstermekte, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasında, suçlanan milletvekiline İçtüzük hükümleri ile parlamentoda da savunma hakkı tanınması ve bunun uygulanması 1961 Anayasası döneminden beri süregelen bir uygulamadır. Nitekim bu konu, 1961 Anayasası döneminde Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 142., bugün uygulanmakta olan 5.3.1973 günlü Millet Meclisi İçtüzüğü'nün de 111. maddelerinde düzenlenmiştir.

Olayda, Selim Sadak'a TBMM Komisyonlarında ve Genel Kurulu'nda dokunulmazlığın kaldırılması istemine neden olan eylemlere karşı savunma hakkını kullanabilmesi için gerekli hukuksal olanağın sağlandığı görülmüştür. Şırnak milletvekili Selim Sadak I. Hazırlık Komisyonu tarafından İçtüzüğün 109. maddesi uyarınca 9.12.1993 günü dinlenilmek üzere davet edilmesine rağmen savunma yapmamıştır. Komisyon savunmadan sonra dosya üzerindeki incelemesini İçtüzük'te belirtilen bir aylık sürenin dolduğu 16.12.1993'de bitirmiştir. İlgili hakkındaki Hazırlık Komisyonu raporu ve eklerinin Karma Komisyona gelmesi üzerine, Karma Komisyon Başkanı Komisyon üyelerine Hazırlık Komisyonu raporlarını 23.12.1993'de gündeme aldığını bildirmiştir. 20.1.1994 gününde Hazırlık Komisyonu raporu incelendikten ve Selim Sadak dinlendikten sonra dokunulmazlığın kaldırılması yolundaki rapor oyçokluğuyla kabul edilmiştir.

Hazırlık Komisyonu, Karma Komisyon ve Genel Kurul'un 79. birleşimine ilişkin görüşme tutanaklarından açıkça anlaşılacağı gibi, ilgili milletvekili Hazırlık Komisyonunca

savunması dinlenilmek üzere davet edilmiş, gelmediğinden inceleme dosya üzerinde tamamlanmıştır. Ancak gerek Karma Komisyonda gerekse Genel Kurulda savunmasını yapmış olup, bu yönden İçtüzük hükümlerine aykırılık savları yerinde görülmemiştir.

B- Esas Yönünden Aykırılık Savlarının İncelenmesi

1- Yasama Dokunulmazlığı ve Sorumsuzluğunun Anlamı

Bütün demokratik ülkelerde, Yasama Meclisleri üyelerine, yasama görevlerini gereği gibi yerine getirebilmelerini sağlamak amacıyla bazı bağımsızlıklar ve dokunulmazlıklar tanınmıştır. Yasama Meclisi üyelerini bu biçimde diğer vatandaşlardan farklı bir statüye bağlı tutmanın amacı, kuşkusuz onları ayrıcalıklı ve hukukun üstünde bir grup durumuna getirmek olarak anlaşılamaz.

Yasama dokunulmazlığı, bir amaç olmayıp milletvekillerinin halkın iradesini meclise tam olarak yansıtarak millî iradenin eksiksiz gerçekleşmesini sağlamalarının aracıdır.

Anayasa'nın 83. maddesi "Yasama dokunulmazlığı" başlığını taşımakta ise de içeriğinde "yasama sorumsuzluğu" ve "yasama dokunulmazlığı" olmak üzere farklı iki kurum düzenlenmektedir. Maddenin birinci fıkrasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Meclis'te ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanı'nın teklifi üzerine Meclis'ce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamayacakları belirtilmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekilinin, Meclis'in kararı olmadıkça tutulamayacağı, sorguya çekilemeyeceği, tutuklanamayacağı ve yargılanamayacağı kuralı konulmuş, yalnızca ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ile seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak koşuluyla Anayasa'nın 14. maddesindeki durumlar bu hükmün dışında bırakılmıştır.

Anayasa'nın 83. maddesinde; yasama dokunulmazlığının hangi durumlarda kaldırılabileceği belirtilmediği gibi Meclis İçtüzüğü'nde de bunun koşullarına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Ancak, bu durum yasama organının dokunulmazlığı kaldırma konusunda mutlak bir takdir yetkisine sahip bulunduğu anlamına gelmemektedir. "Dokunulmazlık" kurumunun, kabul ediliş nedeni ile tarihsel gelişimi yasama organının dokunulmazlığın kaldırılması konusunda mutlak değil sınırlı bir yetkiye sahip olduğunu göstermektedir. Dokunulmazlık kurumuna Anayasa'da yer verilmesi, bu kurumun temelini oluşturan kuralların ve amaçların da Anayasal kural ve amaçlar yönünde biçimlenmesini gerektirir. Kuşkusuz anayasakoyucunun yasama dokunulmazlığına 83. maddede yer vermekle güttüğü erek, yasama görevini yürütenlerin bu görevi her türlü kaygı ve baskıdan uzak olarak güvenceli bir biçimde ve gereği gibi yapmalarını sağlamaktır. Diğer bir deyişle, yasama dokunulmazlığının amacı, milletvekillerinin, keyfî bir ceza kovuşturmasıyla, geçici bir süre için de olsa, görevlerini yapmaktan alıkonulmalarını önlemektir. Böyle olunca, yasama organının bu konudaki takdiri, kurumun Anayasa'ya getiriliş amacıyla sınırlıdır.

Anayasa'nın 85. maddesinde, "Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düşmesine Meclis'ce karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlayarak bir hafta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın, Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içinde karara bağlar" denilmektedir. Buna göre, TBMM'nin dokunulmazlığın kaldırılması yolunda aldığı kararların, Anayasa Mahkemesi'nce yalnız

Anayasa'ya uygunluk yönünden değil aynı zamanda İçtüzük kurallarına uygunluk yönünden de denetime bağlı tutulması öngörülmüştür.

TBMM'nin bu konuda aldığı kararların denetiminde suçlamanın ciddiyeti ve siyasi maksatlara dayanıp dayanmadığı üzerinde durulmalıdır. Ayrıca bu kararlar dokunulmazlığın bir anayasal kurum olarak getiriliş amacına da uygun olmalıdır.

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması, ceza kovuşturmasının açılması ya da ceza verilmesi niteliğinde olmayan, yalnızca yasama meclisleri üyelerini kimi ayırık durumlarda üyelik teminatından sıyrarak adalet karşısında öteki yurttaşlarla bir düzeye getirmekten ibaret bir işlemdir. Yasama dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili, ceza yargılamasında herhangi bir yurttaş gibidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve yasalarının tanıdığı bütün güvencelerden yararlanabilir. Tüm vatandaşlara uygulanan hükümler ona da aynen uygulanır. Bu bağlamda, gözlem altına alınabilir, sorguya çekilebilir, tutuklanabilir ve sonuç olarak herhangi bir yurttaş gibi yargılamanın bütün kurallarına bağlı olur.

2- Olayın İncelenmesi

a- Dokunulmazlığın Kaldırılmasına Neden Olan Eylemlerin Sorumsuzluk Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu

Anayasa'nın 83. maddesinin birinci fıkrasında yer alan yasama sorumsuzluğunun amacı, TBMM üyelerinin Meclis çalışmalarında görevlerini yaparken söyleyecekleri söz ve düşüncelerinden ve belirtecekleri oylarından dolayı herhangi bir soruşturmaya uğramalarını önlemektir.

İptal istemlerinde, dokunulmazlığın kaldırılmasına konu olan eylemlerin, parti programı doğrultusunda düşünce açıklamaları olduğu ve daha önce de Meclis kürsüsünde söylendiği ileri sürülmektedir.

İzmit'te 27.9.1992 gününde düzenlenen Şırnak halkı ile dayanışma gecesi toplantısında Selim Sadak'ın yaptığı konuşma nedeniyle fezlekede suç olduğu kabul edilen söz ve eylemlerle 28.8.1992 gününde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 97. Birleşimi'nde Selim Sadak'ın yaptığı konuşmanın birbirinden farklı olduğu dosyadaki belgelerin ve Meclis tutanaklarının incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Bu nedenle, İzmit'te yapılan konuşmanın yasama sorumsuzluğu kapsamına girdiği savı yerinde görülmemiştir.

b- Suçlamanın Dokunulmazlığın Kaldırılmasını Gerektirecek Nitelikte Olup Olmadığı Sorunu

Selim Sadak'a ilişkin suçlamanın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını gerektirecek ciddilikte olup olmadığı konusunda bir sonuca varmak için suçlamanın dayanaklarına inilmesi zorunludur. Bu konuda yapılacak inceleme delillerin takdiri niteliğinde değildir. Delillerin takdiri, hükme yönelen bir tartışma ve ölçme olup, suçun işlenip işlenmediğini araştıran ve ceza yargılaması yapan yargı yerlerine özgü bir yetkidir. Burada yapılacak inceleme ise, yüklenen suçun işlenip işlenmediği yönünden değil, yalnızca suçlamanın ciddi olup olmadığı yönündendir.

Selim Sadak'a yapılan suçlamanın Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi kapsamına girdiği Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 18.5.1993 günlü, 1993/3145 Hz. sayılı Fezlekesinde belirtilmiştir. Bu madde de, "Türklüğün, Cumhuriyetin, Büyük Millet Meclisinin, Hükümetin manevî şahsiyetinin, Bakanlıkların, Devletin askerî veya emniyeti muhafaza kuvvetlerinin veya

Adliyenin manevî şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif'i suç sayılmakta ve faili için uygulanacak ceza gösterilmektedir.

Fezlekede, Selim Sadak'ın 27.9.1992 günü Kocaeli'nde Halkın Emek Partisi'nce düzenlenen Şırnak halkı ile dayanışma gecesi toplantısında atılan sloganlara, Kürdistan'da katledilen şehitler için yapılan saygı duruşuna ve söylenen Kürt istiklâl marşına katıldığı, konuşmasında geçen "hepinizin bildiği gibi Şırnak'ta bir katliam meydana geldi", "katliamı protesto için dayanışma gecesi", "Şırnak'a vardım. Ne yazık ki bomba altında idi roketatar yağmuru altında idi, viraneye dönmüştü", "çünkü arkadaşlarımızı saran timler, konuşursanız sizi katledip öldüreceğiz", "Maalesef insan düşmanı özel timler kendi görevini bilmez, özel timler", "Oradaki devlet yetkilileri Kürtleri çekemedikleri için... insanların üzerine her türlü silâhlarla saldırmışlardır", "Kürdistan faşizme mezar olacak", "meydana gelen katliâmın hepsi", "Hükûmet kendilerine vatandaş muamelesi yapmıyor. Meydana gelen olayları saptırarak, değiştirerek yalan söyleyerek anlatıyorlar" tümceleri ile konuşmasının tümünün birlikte değerlendirilmesinden Hükûmetin manevî şahsiyetini ve Devletin emniyet muhafaza kuvvetlerinin manevî şahsiyetini alenen tahkir suçunu işlediği, Hükûmetin ve güvenlik güçlerinin katliam yapmayacağı, kendi insanını bombalamayacağı, katletmeyeceği için üzerine atılı suçun olduğu ileri sürülmektedir.

Selim Sadak'a yapılan suçlama, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını gerektirir nitelikte olmadığından, Selim Sadak'ın dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin TBMM kararı Anayasa'nın 83. maddesine aykırıdır; iptali gerekir.

İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN ve Lütfi F. TUNCEL bu görüşe katılmamışlardır.

V- SONUÇ :

Şırnak Milletvekili Selim Sadak'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin, 3.3.1994 günlü, 21866 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 3.3.1994 günlü, 309 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının Anayasa'ya ve TBMM İçtüzüğü'ne aykırı olduğu savıyla iptaline yönelik başvurunun:

A. Yönteme ilişkin aykırılıklar nedeniyle iptali isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B. Esasa yönelik aykırılık savının kabulüyle yukarıda belirtilen TBMM kararının İPTALİNE, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN ile Lütfi F. TUNCEL'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.3.1994 gününde karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
İhsan PEKEL

Üye

Üye

Üye

Selçuk TÜZÜN

Ahmet N. SEZER

Haşim KILIÇ

Üye

Yalçın ACARGÜN

Üye

Mustafa BUMİN

Üye

Sacit ADALI

Üye

Ali HÜNER

Üye

Lütfi F. TUNCEL

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı:1994/18

Karar Sayısı:1994/37

Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 18.5.1993 günlü fezlekesinde Selim Sadak'a atılı eylemin Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesi kapsamında olduğu belirtilmiştir. Bu maddede; "Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevî şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin Askerî veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevî şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler" olarak müsnet suçun kapsam, nitelik ve unsurları açıklanmıştır.

Fezlekede Selim Sadak'ın 27.9.1992 gününde, Kocaeli'nde Halkın Emek Partisi'nce Şırnak Halkı ile dayanışma gecesi adı ile düzenlenen salon toplantısına, saygı duruşuna ve söylenen Kürt İstiklal Marşına katıldığı konuşmasının özellikle belirlenen kısımları ve tümü itibariyle eyleminin Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesine aykırılık suçunu oluşturduğu ileri sürülmüştür.

Yasama dokunulmazlığının amacı nazara alındığında, Yasama Organı'nın bu konudaki takdirinin kurumun anayasal amacı ile sınırlı olduğu görülmektedir.

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması; ceza kovuşturmasının açılması veya ceza verilmesi niteliğinde olmayıp kimi ayırık durumlarda üyelik güvencesinden yoksun kılarak adalet karşısında öteki yurttaşlarla aynı düzeye getirmekten ibaret bir işlemdir.

Bu konuda yapılacak inceleme yargı yerlerine özgü bir yetki olan delillerin takdiri niteliğinde değildir.

Dosyada bu sava ilişkin kanıtlar isnadın, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını gerektirecek nitelikte ciddi olduğunu göstermektedir.

Anayasa'nın 83. maddesine aykırılık saptanamamıştır.

Bu nedenlerle Şırnak milletvekili Selim Sadak'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin, 3.3.1994 günlü, 309 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı'nın Anayasa'ya ve TBMM İçtüzüğü'ne aykırı olduğu savıyla iptaline yönelik başvurusunun reddine karar verilmesi gerektiği kanısında olduğumuzdan "esasa yönelik aykırılık savının kabulüyle yukarıda belirtilen TBMM Kararı'nın iptaline" dair çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye
İhsan PEKEL

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Lütfi F. TUNCEL